

НИСКА КОНКУРЕНТНОСТ СРПСКЕ ПРИВРЕДЕ КАО МАКРОЕКОНОМСКИ ПРОБЛЕМ¹

LOW COMPETITIVENESS OF SERBIAN ECONOMY AS A MACROECONOMIC PROBLEM

Иван Божовић²

Економски факултет, Универзитет у Приштини са
привременим седиштем у Косовској Митровици, Србија

Јова Радић³

Економски факултет у Суботици, Универзитет у Новом Саду,
Србија

Сажетак: Конкурентност српске привреде је на крају процеса транзиције и даље недопустиво ниска. О ниском степену конкурентности домаће привреде, најупечатљивије говори оцена Светског економског форума за 2014. годину, по којој се Србија налази на 94. месту од 144 рангираних земаља. По овој оцени Србија се међу европским земаља налази на самом зачељу табеле. Такође, о лошем рангирању наше привреде говори и чињеница, да и даље у нашем извозу, чак две трећине чини извоз репроматеријала и разних врста сировина.

Лош квалитет производа, недостатак сертификованих готових производа, серије малог обима, слабо организована дистрибутивна мрежа, неповољни услови кредитирања производње итд, отежавају домаћој привреди да у кратком и средњем року повећа своју производњу, а тиме и шансе за извоз. Имајући то у виду, недвосмислено се може закључити, да је ниво конкурентности српске привреде и даље недопустиво низак, мада са тенденцијом благог опоравка.

Кључне речи: конкурентност, продуктивност, сиромаштво, незапосленост, Европска унија, животни стандард, социјална политика, међународни стандарди.

Abstract: The competitiveness of Serbian economy at the end of the transition process is still unacceptably low. About low level of competitiveness of the domestic economy, says the most striking mark the World Economic Forum for 2014 that Serbia is on the 94th of 144 ranked countries. According to this assessment Serbia is among the European countries located at the bottom of the table. Also, about the poor ranking of our economy is the fact that in our exports, two thirds is exported goods is raw materials and various kinds' materials for further treatment.

Poor quality products, lack of certified finished products, a series of small-scale, poorly organized distribution network, unfavorable lending conditions of production, etc., make it difficult for the local economy in the short and medium term to increase its production and thus the opportunities for export. With this in mind, it can be concluded unequivocally that the level of competitiveness of Serbian economy still unacceptably low, although with a tendency of mild recovery.

¹ Рад саопштен на Међународном научном скупу УКСП-ИС 2015, 5-6. новембра 2015. године, у Косовској Митровици

²ivan.bozovic@pr.ac.rs

³jradic@ef.uns.ac.rs

Key words: *competitiveness, productivity, poverty, unemployment, the European Union, living standards, social policy, international standards.*

1. УВОД

У току прве деценије XX века, конкурентност српске привреде није била на пожељном нивоу, чак је имала тенденцију погоршања. Фактори који су довели до таквог стања, свакако су бројни, а девизни курс је један од врло значајних интерних економских фактора који су утицала на пад конкурентности домаће привреде. Реални девизни курс, дакле однос домаће валуте према страним конвертибилним валутама био је у зони апресијације динара. Такво стање је истовремено значило пад конкурентности српске привреде у односу на главне спољно-трговинске партнере.

У новој развојној фази, Србија мора да ствара и одржава конкурентску предност, пре свега помоћу савременијег предузетништва и иновативности предузећа. Такође, мора више пажње да се посвети подизању ниво знања и убрзаном технолошком развоју, што ће довести до раста економских и технолошких перформанси српских предузећа и целокупне привреде. Подизање конкурентности сваке привреде, па тако и наше, посебно њених извозно оријентисаних грана, подразумева значајно унапређење општих фактора конкурентности, међу којима су најбитнији: макроекономска стабилност, одрживи привредни раст, укљученост у глобалне интеграционе процесе, висока ефикасност правне државе, које је од пресудне важности за креирање позитивног привредног амбијента тј. креирање пожељног институционалног амбијента за успешно пословање предузећа.[3]

2. АКТУЕЛНИ ИЗАЗОВИ НА ПУТУ ВЕЋЕ КОНКУРЕНТНОСТИ СРПСКИХ КОМПАНИЈА

Конкурентност предузећа је доминантно одређена технолошким и организационим прилагођавањем конкретног предузећа и јачањем пословних, финансијских, маркетиншких и технолошких способности предузећа да измене постојећу секторску и тржишну структуру. Конвенционални поглед на изворе конкурентности, у фокус ставља контролу екстерних фактора производње, као што су природни ресурси, рад и капитал, због тога у конкурентској утакмици побеђују они који имају тзв. компаративну предност, односно предност у нижим трошковима. Међутим, у информатичкој привреди тежиште конкурентности се помера од

екстерних фактора ка интерним факторима (знање, информације, стратегије, пословни амбијент).

Имајући то у виду, централно питање развоја сваке националне привреде постаје стварање услова за брз и одржив раст продуктивности коришћењем нових софистицираних извора конкурентске предности. Другим речима, иако је конкуренција на бази обима природних ресурса и јефтине радне снаге легитимна конкурентска стратегија, проблем је у томе што се ова ресурсна комбинација, да лако имитирати и постоји велика вероватноћа појаве нових конкурената, који исти производ могу производити по нижој цени. Такође, врло је јасно да ова стратегија не може надокнадити предности знања, информација, нових развојних стратегија предузећа и развијеног пословног амбијента. Императив сваке националне стратегије конкурентности мора бити раст продуктивности и трансформација економског раста у раст стандарда становништва. Конкурентност на нивоу предузећа сада се све више заснива истовремено и на ниским трошковима и на диференцирању производа. Наиме, многе компаније данас успевају да буду супериорне и када је у питању диференцијација производа на изабраном циљаном сегменту и када је у питању ниска цена.

Последњих пар деценија у Србији су одржавани чести политички избори и као последица тога често је долазило до делимичне промене економске политике. Сувише честе промене економске политике и заустављање реформи због избора уносе елемент неизвесности и ризика у пословању. Осим честих избора, на политичку стабилност, а тиме и економску, несумљиво утичу и међународне околности и конкретна позиција коју дотична земља има. Када су у питању политички односи Србије, а последично и економски односи, били су на кратко погоршани са већином земаља ЕУ и САД, као реакција на једнострано проглашење независности Косова и Метохије. Тек што је некако ралаксирана врло незгодна спољно-политичка ситуација у којој се Србија нашла, не својом заслугом, наступила је глобална финансијска и општа економска криза, која је још више погоршала политичку и економску позицију земље. Имајући у виду непредвидивост оваквих дешавања на међународној сцени, задатак државе треба мора бити вођење што креативније и ефикасније економске политике која ће бити у стању да обезбеди стабилно и предвидиво окружење за пословање. Влада треба да обезбеди конкурентски амбијент, идентичан оном који постоји у развијеним тржишним привредама. То значи да треба обезбедити макроекономску стабилност, наставак успешно започетих економских реформи, повећање ефикасности

антимонополске политике, још више смањити политички ризик, наставити путем приступања ка ЕУ и привлачења страних инвестиција, спровести општу дерегулацију пословања и др.

Као један од највећих изазова на путу веће конкурентности српске привреде и даље стоји висок ниво јавних расхода. Такво стање за привреду једне земље значи да привреда издваја превише средстава у виду пореза и других фискалних и пара фискалних издатака, да би се финансирао такав ниво јавних расхода. Превисок ниво јавних расхода је последица раније стечених законских права, прегломазне јавне администрације, нереалних политичких „обећања“, али и нужности значајних улагања у инфраструктуру која се и даље налази у доста лошем стању. Јавне расходе је потребно постепено смањивати и на тај начин креирати стимулативан пословни амбијент. У том правцу последњих две године учињени су битни помаци и постигнути почетни резултати који су свакако још на климавим ногама.

Висок ниво буџетског дефицита, такође утиче на погоршање нивоа конкурентности конкретне привреде. Један од најзначајнијих узрока високог ниво јавних расхода тј. буџетског дефицита, јесте државна администрација која је у Србији прегломазна и прескупа. Привреди је потребна ефикасна, али „јефтина“ државна администрација. Потребно је повећати ефикасност државне администрације, која би требало да буде више оријентисана ка корисницима тј. грађанима. У свим сегментима пословања, потребно је да држава до краја заврши увођење електронског сервиса, а нарочито када су у питању јавни регистри. Добијање грађевинске дозволе најалост, још увек је изузетно бирократизован и дуготрајан процес. И поред одређених унапређења и даље ову област регулише превелики број закона и подзаконских одредби. Процедуру је готово немогуће завршити у временском периоду краћем од шест месеци, мада званичници тврде супротно, а у неким ситуацијама ова процедура траје и преко годину дана. Ради добијања грађевинске дозволе потребно је обезбедити читав низ других пратећих дозвола, која поскупљују и што је још горе драстично увећавају време за добијање потребних грађевинских дозвола, које су нека врста личне карте за сваки инвестициони подухват. Да би се побољшала ефикасност у овој области потребно је увести принцип „one stop shop.“

Да би се поправила конкурентност, од великог значаја је поједностављење административних процедура, снижавање њихових трошкова и општа дерегулација пословања. Скупе и дуготрајне административне процедуре (нарочито када су у питању лиценце,

сертификати и добијање грађевинске дозволе) дестимулишу оснивање нових предузећа и инвестирање. Бројне пословне области су регулисане мноштвом нетранспарентних прописа, а предузећа, инвестори и грађани често не могу да се снађу у шуми прописа, јер су на снази још увек прописи које су доносиле четири бивше државе: СФРЈ, СРЈ, СЦГ.

3. СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПРЕДУЗЕЋА У СРБИЈИ

Са глобализацијом светске привреде значај концепта конкурентности је постао најзначајнији фактор одрживог раста једне привреде. Државе које су то на време схватиле, успеле су да у релативно кратком року оснаже своје привреде, повећају своје инвестиције и извоз, стварајући тиме битне претпоставке за дугорочан привредни развој. Концепт конкурентности је посебно важан за мале земље које су због недовољних ресурса упућене на међународно тржиште роба и капитала.

Концепт конкурентности је један од основних критеријума за чланство у ЕУ-копенхагенски критеријум, који поставља услов постизања степена развоја привреде на нивоу који може да издржи конкуренцију на тржишту ЕУ. Концепт конкурентности је и основа нове индустријске политике ЕУ која се заснива на спровођењу структурних прилагођавања која би омогућила пораст конкурентности индустрије ЕУ, имајући у виду да се, тзв. старе, релативно радно интензивне индустријске делатности премештају према регионима унутар и ван ЕУ у којима постоји расположивост природних ресурса и где је радна снага јефтина.

С друге стране, индустрије засноване на иновацијама, развијају се убрзано под утицајем глобализације. Убрзани раст нових индустрија ствара и потражњу за трансфером знања, а такве тенденције прати и трансфер капитала. Сва дешавања у ЕУ су итекако релевантна и за економску политику Србије, те стога морају бити у основи дугорочног програма развоја Србије. Од 1. септембра 2013. године, на снагу је ступио Споразум о стабилизацији и придруживању Србије Европској унији (ССП), којим је наша земља постала придружени члан ЕУ, са којом се ствара зона слободне трговине. Ово значи да се царинске стопе на све индустријске производе спуштају на нулу, док само мали број стратешки важних пољопривредних производа остаје заштићен релативно високим царинама. Већи део пољопривредних и прехранбених производа губи сваку заштиту од европске конкуренције, док за одређени број

производа царинска стопа ће износити од један до пет одсто. И ове царине које су остале, биће фазно смањиване и на крају укинуте наредних неколико година.

Иако у јавности, а поготово у министарствима, преовладава оптимизам и уверење како ће отварање европског тржишта и заузврат отварање нашег тржишта ЕУ, компанијама донети осетни бољитак и више милионске износе из европских приступних фондова, неки стручњаци сматрају да се овим потезима и процесима српска привреда доводи у веома тешку и нелојалну конкуренцију, јер неће моћи да опстане под конкуренцијом неупоредиво јаче европске привреде. Све земље које су чланице ЕУ су боље испеговарале свој статус од нас. Хрватска је, на пример, добила седам година грејс периода који тече од дана уласка у ЕУ, а државну земљу неће продавати ни после тога. Мађарска је имала рок седам плус три године и на истеку десете године њихов премијер је водио битку са Бриселом око промене закона. На крају је расписао референдум и са већином од преко 80 одсто забрањена је продаја земље странцима. Наши тадашњи преговарачи су говорили да им је Брисел дао понуду „узми или остави“. Тада су нам у ЕУ обећавали чланство до 2016. године, па су због превелике жеље и обећања, пристали и на брзу либерализацију и на тако штетне ставке у споразуму. Имајући у виду насталу ситуацију, у наступајућим преговорима о чланству, држава Србија мора да покуша да ревидира тај члан и ако није могуће да се продужи рок, онда по сваку цену треба издејствовати бар то, да се на четири године одложи примена тог члана Споразума, од дана пријема у чланство ЕУ.

Отежавајућа околност за домаћу привреду, јесте и стање домаће валуте односно девизни курс. Наиме, већ дужи временски период, НБС води политику прецењеног тј. нереално високог курса динара. Такво стање, увоз чини јефтинијим од робе произведене у Србији, док извозници буду дестимулисани да свој производ пласирају на страном тржиште. Извозници у таквој ситуацији приликом наплате извезене робе остварују мањи приход. Ово одговара искључиво компанијама у страном власништву које имају велики удео увозних компоненти у производњи. Оне само користе изузетно јефтину домаћу радну снагу и јефтину електричну енергију. Томе у прилог говори чињеница да од 10 водећих извозника у Србији, 8 су стране компаније тј. компаније које послују у Србији, али су у власништву страних компанија. Данашња реалност, (као и потврђена пракса многих земаља) управо имајући у виду овакве околности, указује на то да носиоци привредног развоја и раста српске привреде, могу бити пре свега мала и средња предузећа.

Додатни аргумент у прилог томе је и улога малих и средњих предузећа у запошљавању (самозапошљавање и отварање нових радних места). Иако је присутна и чињеница да наш менталитет не уважава корпоративно пословање, реалност која иде у прилог развоја привреде који се заснива на динамичном развоју малих и средњих предузећа је чињеница, да у условима глобализације трговина у класичном смислу губи значај и све се више трговинских токова одвија у оквиру ланаца добављача.

За велике, већ снажно утемељене глобалне корпорације, постојање ланца кредибилних добављача који могу да гарантују количине, квалитет, термине испорука и које су иновативне, данас су један од најважнијих фактора њихових пословних одлука код избора партнера за сарадњу, али и одлука у погледу избора локација за инвестирање. Реално, оно што је до сада био важан фактор за долазак страних инвеститора у Србију су пре свега цена радне снаге (већина инвестиција је и била у радно интензивне производње) и величина тржишта на коме је могуће пласирати робу произведену у Србији (ЦЕФТА, споразуми о слободној трговини са РФ, Белорусијом, Турском, земљама ЕФТА). Осим укупно незадовољавајуће оцене, као и лоше позиције по питању основних услова (институције и инфраструктура) и примене иновација, забележени су (и понављају се последњих 10-ак година), изузетно ниски рангови по неким појединачним индикаторима као што је 144. место по питању заштите права мањинских акционара, 146. место по спречавању одлива мозгова, 147. место по привлачењу талената. По спречавању одлива мозгова бољи смо само од Венецуеле и Мјанмара, а по привлачењу талената само од Венецуеле).

Стање конкурентности српске привреде према извештају Светског економског форума (СЕФ) – за 2013. годину, јесте да је Србија у 2013. била на 101. месту по конкурентности у свету, што је пад од шест места у односу на 2012. годину. Индекс глобалне конкурентности (ИГК) 2013-2014 за Србију износи 3,8 што је у поређењу са 2012. годином, пад од 0,1 и тиме је 2014. године, Србија најлошије позиционирана од свих земаља у региону, а највише је назадовала када је реч о инфраструктури и макроекономском окружењу. На пољу ефикасности тржишта роба (шести стуб), Србија је конкурентна у сегменту пореских стопа (46 позиција), као и у времену потребном за отпочињање пословања (45 позиција). Са друге стране, упркос експанзији тражње која је забележена у протеклих неколико година, софистицираност купаца је остала на веома ниском нивоу (131 позиција). На пољу ефикасности тржишта рада (седми стуб), Србија има конкурентску

предност која се односи само на трошкове отпуштања радника (47 позиција), што читав овај сегмент тржишта чини неконкурентним, о чему сведочи висока стопа незапослености и социјалних тензија. Непостојање конкурентске предности је присутно и на тржишту капитала.[5]

У економској теорији постоји једна од ретких општих сагласности, а то је да се сматра да се из кризе излази, не кад почне да расте друштвени производ, већ кад осетније почне да расте запосленост. Да би у потпуности разумели значај броја запослених у једној друштвеној заједници, од микро до макронивоа, анализирано је кретање запослених у Лесковцу, граду на Југоистоку Србије.

Табела 1.: Кретање броја запослених у Лесковцу у посматраним годинама

Број запослених у Лесковцу у посматраним годинама	1988. г.	2012. г.
Привреда, укупно	35.997	8.177
Индустрија, укупно	22.190	3.414
Текстилна индустрија	10.387	422

Извор: На основу података РЗС Србије

Ако прихватимо претходно поменути критеријум да од броја запослених зависи да ли је једна заједница у кризи или не, из претходне табеле се лако може закључити да се Лесковац налази у дубокој економској кризи која у текстилној индустрији има обележја економске катастрофе и безнадежне ситуације.

Са даљим развојем укупних односа Србије и ЕУ (напредак у процесу преговора са ЕУ ка будућем чланству) јачаће и позитивни притисак овог процеса на унапређење пословног амбијента српске привреде, што је један од најважнијих предуслова у развоју микро конкурентности сваког предузећа. Уједно, то је и додатни фактор јачања интереса партнера за сарадњу са српским предузећима, као и интереса страних улагача за премештање дела или укупних својих производњи у Србију (величина тржишта, стабилан и транспарентан амбијент са ниским трансакционим трошковима, повољна цена и квалитет радне снаге).

Управо то су и важни разлози зашто је овај процес и шанса за предузетнике да га препознају као алат за постизање оних промена амбијента који ће водити поједностављењу административних процедура, добијању транспарентних и спроводљивих прописа, ефикасних институција. Стога је важно већ сада „искористити“ процес интеграције у ЕУ за заступање интереса промене амбијента

управо у том правцу. То са собом повлачи и нужност повезивања и удруживања привредника јер то повећава снагу заговарања таквог интереса код креатора политика, али је уједно и важан предуслов за повезивање са сличним асоцијацијама у региону и у ЕУ.

4. МЕРЕ КОЈЕ ТРЕБА ПРЕДУЗЕТИ У ЦИЉУ МИНИМИЗИРАЊА НЕГАТИВНИХ ПОСЛЕДИЦА НИСКЕ КОНКУРЕНТНОСТИ

Заштита права својине је један од основних услова за креирање оптималног привредног амбијента, који би привукао стране успешне компаније, које би својим пословањем на територији Србије подигли укупну конкурентност привреде. Заштита права својине и уговорних обавеза мора имати адекватну и недвосмислену законску регулативу. Међутим, проблем често настаје када судским путем треба реализовати неко од поменутих права, јер су процеси дуготрајни и често трају више година. Нажалост, извршни поступак је најслабија тачка функционисања правног система у нашој земљи, те су у наредном периоду неопходна значајна побољшања у том смеру. Такође, би требало формирати и судове за мале вредности који би много брже доносили правоснажне одлуке. Иако се последњих година улажу значајни напори у унапређењу заштите права интелектуалне својине, она је генерално и даље на незадовољавајућем нивоу.

У Србији је сива економија још увек широко распрострањена, иако је последњих година значајно смањено њено учешће у укупној привреди. Негативни ефекти сиве економије се огледају у губитку пореских прихода државе, губицима радника који раде у сивој економији (не уплаћују им се порези и доприноси), у неефикасној алокацији ресурса, у смањењу могућности вођења макроекономске политике и др. Сива економија представља и нелојалну конкуренцију оним предузећима која редовно измирују своје фискалне обавезе. Циљ економске политике свакако не може бити гашење сиве економије, јер је то нереално, већ њено превођење у легалне токове. Као најпогоднији метод треба корисити комбинацију подстицаја и казни. У циљу сузбијања сиве економије потребно је предузети скуп координисаних мера, уз чврсту одређеност за такву политику, у оквиру којег се по свом значају издвајају следеће:

1. Снижење пореских стопа и нивоа акциза. Нарочито дестимулативно делују прогресивне пореске стопе и њих би требало заменити са пропорционалним пореским стопама. Да би

- се могло реализовати снижење свих пореских давања потребно је снизити и ниво јавне потрошње;
2. Стимулисање безготовинског плаћања. Нагласак треба да буде на подстицању употребе инструмената безготовинског плаћања, а не на административном ограничењу коришћења готовине у корист ових инструмената;
 3. Снижење трансакционих трошкова – спољнотрговинских процедура, платног промета са иностранством и др;
 4. Повећање степена контроле и ефикасност контроле свих надлежних инспекцијских
 5. органа, царинских органа, као и степен ефикасности правосудног система;
 6. Повећање степена техничке опремљености поменутих институција, степен међусобне координације и организовање програма обуке;

Свакако треба нагласити да привредници тј. послодавци не могу стајати по страни, као неми посматрачи привредних кретања, већ је важно да се и сами запитају шта је то што би они могли урадити у свом предузећу да повећају њихов ниво конкурентности. Пасивна улога привреде и очекивање да ће држава бити одговорна за побољшање конкурентности и повећање извоза је грешка, која се често понављала у прошлости и коју треба избећи у наредном периоду.

У циљу постизања боље конкурентности српске привреде, од великог значаја је увођење међународних стандарда квалитета, јер у великом броју делатности попут грађевинарства, прехрамбене индустрије и других грана привреде, није могућ наступ на страним тржиштима без испуњавања важећих међународних стандарда. Постизање важећих стандарда мора бити заједнички задатак, како државних органа, тако и привредника, односно да држава са своје стране пружи правну и сваку другу помоћ заинтересованим предузећима. Неопходно је, да у наредном периоду постоји већи степен сарадње, размене мишљења и заједничког рада представника привреде и Владе, ради остварења заједничког циља повећања нивоа конкурентности и на бази тога раст БДП-а и нивоа животног стандарда. Постојећа заједничка тела за унапређење конкурентности су функционисала по ад хоц принципу, са нејасном динамиком рада и са честим променама састава њихових чланова. Стога би било од великог значаја формирање једног сталног Савета за унапређење конкурентности у чији би састав ушли представници Владе и најистакнутији привредници, који би радио по утврђеној динамици, као саветодавно тело Владе.

Повезивање предузећа у извозне кластере се показало успешном стратегијом за повећање конкурентности како у међународној пракси, тако и у ретким примерима стварања кластера у српској привреди. Повезивање на овај начин обезбеђује читав низ предности почевши од сигурног извора снабдевања, боље стратешког позиционирања, квалитетнијих производа, до обезбеђивања више средстава за наступање на страним тржиштима и др. Иницијативу за повезивање у кластере морају да имају сама предузећа, а потребно је да држава ову област законски уреди.

Сва истраживања указују да је ниво техничке опремљености и примене савремене информационе технологије у српској привреди недовољно висок. Такође, већину предузећа карактерише недовољно поклањање пажње дизајну, као и недовољно издвајање средстава за усавршавање запослених. Само мали број предузећа издваја средства за сопствена истраживања, а иновације су изузетно ретке. Стога је јасно да без фундаменталних промена става према актуелним проблемима, неће бити достизања озбиљног напретка на листи нива конкурентности и јачања позиције српских привредника у свету. Ипак, треба нагласити, да у последњих пар година почињу ствари да се мењају на боље, када је реч о стварању услова за унапређење конкурентности у Србији. За сада се постижу почетни резултати, али због ниског нивоа на коме се конкурентност српске привреде и даље налази, потребан је читав низ година да би се постигао жељени или задовољавајући ниво. У исто време, док надлежне институције у Србији, чине потребне кораке у правом правцу када је у питању конкурентност домаће привреде, ни међународно окружење не стоји у месту, већ и страна кокуренција напредује и сваким даном поставља све захтевније услове за учешће на светску економску утакмицу.

Програми који су од стране државе опредељени за развој привреде и предузетништва обесмишљени су тако што су постављени превисоки услови које циљна група није у стању да испуни. То се односи углавном на финансијске и развојне институције које треба у значајнијем проценту да учествују у расту привредне делатности, запошљавању и конкурентности. Финансијске институције попут Фонда за развој Републике Србије, послују попут пословних банака постављајући превисоке критеријуме које се односе на заштиту средстава и обезбеђење гаранција где је у потпуности укинут институт ручне залоге, хипотека на непокретности подигнута на однос 1,5:1, а услови за јемство правних лица ригорозни, што је у периоду функционисања Фонда од 2008. године до 2013. године, допринело

умањењу интересовања за узимање зајма, а самим тим и на смањену инвестициону и привредну активност. Такође, у овом периоду нарасле су и камате од 1% до 6,5% на годишњем нивоу у зависности од врсте кредита. Програми СИЕПЕ су осмишљени тако, да су услови погодни страним компанијама које су у ситуацији да обезбеде гаранције, а не тако да буду прилагођени условима домаће привреде, што додатно утиче на могућности и развој конкурентности домаће привреде. Национална агенција за развој је расписала конкурс намењен развоју конкурентности који се односио на женско предузетништво. Због великог броја пријављених, проценат рефундисаних средстава у укупним инвестицијама у конкурентност одобрено је око 30% од предвиђених 50% у неким случајевима и до 70%, што ће такође, условити повлачење нових инвестиција у конкурентност јер овај програм предвиђа претходно 100% улагање сопствених средстава у програм након чега се рефундира 30% од укупне инвестиције.[4]

5. ЗАКЉУЧАК

Српска привреда је на крају двадесетог века претрпела велике економске губитке, као резултат економских санкција, наметнутих од стране дела међународне заједнице. Више од једне деценије, Србија је била у великој мери искључена из међународних политичких и економских дешавања, што се неминовно одразило на заостајање у технолошком смислу и пад стопе привредног раста и развоја. Као неминовна последица таквог негативног развоја догађаја по Србију, дошло је до драстичног пада конкурентности домаће привреде у односу на међународну конкуренцију.

Имајући у обзир болну реалност економске историје Србије деведесетих година прошлог века (распад Југославије и њеног тржишта, економске санкције, НАТО бомбардовање – фактори који су изоловали српску привреду са светског тржишта на дуги рок и утицали на пропадање великих предузећа и драстичан пад њихове конкурентности), српска привреда је са уласком у нови миленијум имала мало шанси да се у релативно кратком временском периоду обнови и започне раст. Такво стање подразумевало је и ниску конкурентност, малог обима производње и нужност обнове ранијих тржишних веза. Веома лоша стартна позиција која је додатно погоршана и лошим резултатима у вези са приватизацијом.

У периоду преговарања са ЕУ не треба бити наиван и мислити да је могуће потпуно заштитити своју привреду, а да ЕУ неће узвратити. Пожељно је ипак да се води мудрија политика са

постепеним отварањем тржишта, као што је то на пример радила Пољска. На начин како се Република Србија понаша у предприступном периоду, испада да смо штитили туђе интересе, када смо отворили границе, док нам је привреда била техничко-технолошки заостала, после бомбардовања и санкција. Ако индустрији која се своди на неколико великих иностраних компанија спуштање царина неће много сметати, по свему судећи права драма чека пољопривреду и прехранбenu индустрију. Један део стратешких производа попут уља, шећера и чигарета ће остати заштићен високим царинским стопама, али за остале долази време тешке битке са конкуренцијом. На заједничком европском тржишту, веће извозне шансе имаће воће и поврће, јунеће месо, мед али, зато млеко ће имати врло мале шансе на том тржишту. Такође, и произвођачи свињског меса суочавају се са оштром конкуренцијом. У оквиру прехранбене индустрије само ће фабрике шећера и кондиторски произвођачи моћи да се носе са конкуренцијом и имати запажено место на врло захтевном европском тржишту.

Због навика и поверења у нашу прехранбenu индустрију домаћи потрошачи ће и даље куповати пре домаћу храну али, уколико не дође до раста стандарда, инострана јефтинија храна може у потпуности или највећим делом, српско тржиште. Ако куповна моћ настави и даље да пада или остане ниска, за очекивати је да ће потрошачи у Србији тражити јефтиније и да им неће бити битно да ли је произведено у Србији или негде другде, без обзира на квалитет.

Европа има високопродуктивну пољопривреду и иза њихових сељака и крупнијих пољопривредника стоји јака држава са огромним субвенцијама. У цени њихових пољопривредних производа субвенције учествују и до 50 одсто. Српска пољопривреда ће се суочити са конкуренцијом коју државе ЕУ снажно субвенционису, а која више неће имати царинских препрека да уђе на наше тржиште. Врло често економисти у Србији такво стање знају да назову нелојалном конкуренцијом али, ипак треба нагласити да се то дешава у складу са позитивним законским прописима Европске уније.

6. ЛИТЕРАТУРА

1. Blanchard, O. (2005). *Макроекономија*, Треће издање, Загребачка школа економије и менаџмента, Загреб.
2. Stutely, R. *Економски показатељи, Смисао економије и економских индикатора*, Превод Санда Томичић, Пословни дневник Масмедија, Загреб,

3. Нешић, С. (2005). *Конкурентност привреде Србије*, Економски анали, Економски факултет у Београду, Београд, бр. 166.
4. www.siepa.gov.rs (Preuzeto sa sajta: 29.9.2015 u 14.00)
5. www.makroekonomija.org (Preuzeto sa sajta: 28.9.2015 u 15.00)
6. www.stat.gov.rs (Preuzeto sa sajta: 01.10.2015 u 18.00)

Рад је примљен: 29.08.2015.

Рад је прихваћен за штампање: 30.09.2015